

Ik behoef hier wel niet te gaan uiteenzetten, dat dit geen wetten zijn, aan de natuur opgelegd, waaraan zij zich zou hebben te houden, laat staan regels door een mensch voorgeschreven of gemaakt, het gaat hier om de slotsom getrokken uit vele series van waarnemingen, volgens welke bleek, dat onder bepaalde omstandigheden steeds iets bepaalds geschiedt.

Vanzelf komt nu oogenblikkelijk de vraag op: is daarmede niet gezegd, dat van een wonder, als zijnde iets *contra naturam*, tegen de natuur of *praeter naturam*, boven de natuur uitgaande, geen sprake kan zijn. Hebben zij niet gelijk, die beweren: op het gebied van de natuur kan van een wonder nooit gesproken worden, in de geschiedenis slechts in zooverre, als door het ingrijpen van een persoonlijkheid nieuwe combinaties en daardoor nieuwe gevolgen kunnen ontstaan, maar het eigenlijke wonder is daar te zoeken, dat bepaalde feiten, die op zichzelf volkomen in het natuurgeheel passen, op bijzondere personen een bijzonderen indruk maken, waarde hebben voor hun godsdienstig leven.

Wij meenen deze theorie dadelijk te moeten afwijzen. Immers, evenzeer als de Heilige Schrift ons leert, dat God de wereld zich naar vaste regels laat ontwikkelen, even zeker zegt ze van den Heere, dat Hij de God is, Die alleen wonderen doet. (Ps. 72 : 18) En als ge, zeg aan Israels zangers, vraagt, om welke wonderen ze den naam des Heeren verheerlijken, dan hoort ge, dat het niet slechts gaat om gewone feiten, die voor het volk Gods een bijzondere beteekenis kregen, maar om zulke, die afwijken van wat God gewoon is te doen, waarbij Hij anders handelt dan doorgaans, en die ook zeer bepaald aan zulk een ongewone machtsdaad Gods worden toegeschreven, zie b.v. Ps. 105 : 27, Ps. 33 : 7 en vele andere plaatsen.

Toch bedoel ik daarmede niet zonder meer uitdrukkingen als *contra*, *praeter*, *supra naturam* in bescherming te nemen. Immers, wat is de natuur anders dan de openbaring van het doen Gods, de naar ons toegekeerde zijde van Zijn Voorzienigheid? De wonderen gaan niet buiten Zijn Voorzienigheid om. Ze passen in Zijn regeering der wereld, komen uit Zijn besluit, dienen mede om de wereld te leiden, de geschiedenis verder te voeren naar het door Hem vastgestelde doel. Eigenlijk is dan ook de zoo juist voor de duidelijkheid gebruikte uitdrukking, dat *God afwijkt* niet juist. Er bestaan voor Hem geen wetten, omdat Hij gansch vrij is, niemand boven Zich heeft, Hij, de Onafhankelijke, de Absolute. Er is een afwijking voor ons, iets ongewoons, iets wonderlijks, gelijk we het dan ook noemen. Voor zulke wonderen is er plaats in de natuur en in de geschiedenis volgens de Schrift. God openbaart daarin Zijn Majesteit en toont, dat Hij ook nog anders handelen kan en wil, dan wij op grond van onze waarnemingen zouden verwachten. Juist omdat geen blinde